

РОЛЬ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Кушнірчук О.О.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», факультет іноземної філології, кафедра німецької філології, старший викладач

Процес вивчення іноземної мови являє собою складний механізм контактування двох мовних систем, адже кожне заняття з іноземної мови являє собою контакт, діалог двох мов – рідної та іноземної. Система іноземної мови сприймається через призму системи рідної мови. В залежності від ступеня мовної спорідненості ці мовні системи є більшою чи меншою мірою, а то і цілком асиметричними одна одній, що, у свою чергу, призводить до ускладнення процесу засвоєння іншомовних мовних одиниць, парадигм тощо.

Завданням сучасної вищої школи в Україні є формування високоосвіченого, конкурентоспроможного фахівця, креативної особистості. Особливі вимоги сьогодення висуває до підготовки студентів факультетів іноземної філології, оскільки сучасний глобалізований світ – це, насамперед, світ ефективної комунікації, яка дозволяє оптимізувати життєдіяльність людського суспільства, вирішувати проблеми, знаходити точки дотику. Молодий спеціаліст, іноземний філолог, із вузівською освітою повинен добре орієнтуватись у специфічних особливостях іноземної мови. Метою підготовки фахових іноземних філологів є серед іншого – вміння пізнавати тонкощі іноземної мови, сприймати гру відтінків слова, розуміти лексико-семантичну систему іноземної мови.

Невід'ємною складовою навчального процесу з іноземної мови повинен стати лінгвокультурологічний аспект, який відображає національні, етнічні реалії, історичні факти, об'єкти національної культури, національно-етнічні феномени тощо. Засвоєння лінгвокультурологічних знань підвищує якість підготовки фахівця, що й обумовлює актуальність наукових досліджень такого типу.

Ця наукова стаття має за мету з'ясувати важливість лінгвокультурологічних знань для ефективності навчального процесу з іноземної мови. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити сутність лінгвокультурологічного аспекту та національної мовної картини світу; 2) пояснити взаємовідношення мови та культури; 3) обґрунтувати важливість лінгвокультурологічних знань для засвоєння іноземної мови.

Дослідження базується на основі вивчення практичного курсу німецької мови як основної та другої іноземної мови на факультеті іноземної філології УжНУ.

При вивченні іноземної мови контактують національні характери мовної картини світу. Адже мова є кодом національної культури, світосприйняття, філософії та психології народу, який є носієм цієї мови. Сформовані норми

поведінки, етикету, волевиявлення, звичаї, традиції, обряди – це все закодовано у національній мові і часто незрозуміло, невідомо представникам інших національних культур. В.В. Вороб'єв вводить термін «лінгвокультурема», під якою розуміє «блок знань про культуру», з якого виводиться лінгвальний та екстралінгвальний смисл мовної одиниці [1, с. 52]. Лінгвокультурема являє собою, отже, вираження національної культури в національній мові. З цього слідує, що мова та культура є взаємопов'язаними.

Н.Д. Кіщенко позначає культуру як «структуру репрезентації знань про світ» [2, с. 211]. Ця репрезентація картини світу в національній культурі відображається в національній мові. Цей факт обов'язково повинен братися до уваги у навчальному процесі з іноземної мови. Без володіння лінгвокультурологічною інформацією про іноземну мову неможливе досконале володіння мовою.

Лінгвокультурологічні знання є необхідними, тому що часто окремі слововживання можна пояснити тільки описово, приблизно, з певною мірою припущення при пошуку еквівалента. Як наприклад, німецькі лексеми *das Fachwerkhaus, die Tracht, das Frühjahr, das Erdgeschoss, der Dachboden, die Bescherung* і т. д. У свою чергу німець не знайде у рідній мові відповідника українським словам *кутя, бочкори, токан, вареники, пироги, постолы* і т.д. Прикладом різного світосприйняття та відмінної вербалізації у різних етносів є, наприклад, позначення свят Воскресіння Христового: укр. *Великдень, Пасха*, нім. *Ostern*, словацьке *Velka Noc*.

Деякі лексеми просто не мають еквівалентів. Характерно, що мовні одиниці, які не мають еквівалентів, як правило, інтерпретуються відносно довільно. Так, наприклад, синонімічне українське позначення Великодня – *Пасха* асоціюється насамперед із пасхальним, великоднім хлібом. Його переклад на німецьку мову *Osternbrot* не позначатиме саме свято.

Особливим національно-етнічним колоритом відзначаються антропоніми. Так, наприклад, словотвірними засобами німецької мови не можна передати такі пестливі форми імен як *Мариночка, Маринка, Петрусик, Петрик*, чи згрубілі, зневажливі *Петриско, Ганниско* тощо. І паралельно, імена із німецькими зменшувальними суфіксами *-chen, -lein, -el* можуть мати різні, але не однозначні еквіваленти в українській мові. Наприклад, *Peterchen* може передаватися формами *Петрик, Петрусь, Петрусик*.

Чимало прикладів містять топонімі позначення, наприклад, українське *Братислава* не є семантично тотожним німецькому *Pressburg*, українське *Львів* та німецьке *Lemberg*.

Оскільки українська та німецька мова є неспорідненими, то таких прикладів, де недопустимим є нехтування смисловою специфікою, зумовленою національною мовною картиною світу дуже багато. Наприклад, в основі конотативного змісту німецької лексеми «*der Regenbogen*» лежить не така номінація, як в українського слова «*веселка*».

Національно-етнічна специфіка вербалізації простежується і на прикладі порівняльного аналізу сталих словосполучень. Наприклад, українське «*бути голодним як пєс (як вовк)*» має еквівалент в німецькій мові – *бути голодним як*

ведмідь „*Bärenhunger haben*“, а німецький фразеологізм «*es geht um die Wurst*» має в українській мові відповідник «*настав вирішальний момент*».

Необхідність формування лінгвокультурологічних знань виникає насамперед при опрацюванні автентичних художніх текстів, роботі з публіцистичними текстами часто виникають труднощі із тлумаченням окремих слів, фразеологізмів, власних назв, етикетних форм тощо. Автентичні художні тексти містять лексеми з притаманними цьому стилю семантико-стилістичними особливостями, часто використовуються автохтонні лексеми. Для успішного навчання потрібні лінгвокультурологічні знання про лексико-семантичну систему мови, для того щоб не допускати невідповідностей чи неточностей.

У науці вже давно дискутується питання про співвідношення мови й етносу. Й. Гердер і В. Гумбольдт надавали мові провідного значення у формуванні національної специфіки. В. Боас порушував питання про «глибоке вивчення психології народів світу» засобами лінгвістичного аналізу [3, с. 29].

Е. Сепір вважав модель соціального поведіння залежною від специфіки відображення і позначення в знаках мови [4, с. 431].

На початку XIX ст. філософія мови продуктивно розробляється німецьким філософом та лінгвістом В. Гумбольдтом, який тлумачить мову як неперервну духовну творчість: «Мова народу є його дух, і дух народу є його мова» [5, с. 76].

Навчання лінгвокультурологічному аспекту ґрунтується на поясненнях лінгвокультурологічної функції мови. Функція національної мови полягає в тому, що в мові представлена нація чи народність як цілісність, а в ній – етапи історичного розвитку з культурними традиціями, нормами, системою цінностей, рівнем духовного надбання [6, с. 93].

Саме в національній мові відбиваються культурні, моральні та естетичні цінності народу. Без володіння інформацією про ці цінності та базові уявлення, що утворюють національну мовну картину світу неможливе розуміння текстів, якісне опанування лексичним матеріалом та і володіння мовою на належному фаховому рівні загалом, незважаючи на знання граматичних теорій, семантики мовних одиниць, складових тексту [6, с. 98].

Національна мовна картина світу як значеннева модель являє собою фундаментальну будову, особливий «феноменологічний» світ. Мовна картина світу – система цінностей і уявлень, закріплених у мові. Кожна мова відбиває етнічне сприйняття організації світу. Актуалізовані у вербальних формах результати пізнавальної діяльності народу – це ключ до національного характеру, національної філософії та психології [7, с. 140].

Лінгвокультурологічний аспект навчання іноземній мові включає в себе і знання про національно-специфічну комунікативну поведінку. Ефективним при цьому є контрастивний аналіз, який дає змогу студентам виявити національну специфіку комунікативної поведінки.

Таким чином, навчання іноземним мовам як засобів комунікації між представниками різних народів і культур повинно відбуватися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять на цих мовах. Тому вивчення та аналіз лінгвокультурологічного аспекту у процесі засвоєння

іноземної мови є актуальним на сучасному етапі розвитку методики викладання іноземної мови.

Список літератури

1. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы). М., 1997. 331 с.
2. Кіщенко Н.Д. Концепт культури як структура репрезентації знань про світ. Сучасні дослідження з іноземної філології. Ужгород, 2009. Вип. 7. с. 211-215.
3. Доманский В.А. Диалог культур и диалог в культуре при изучении литературы, 1999. – Режим доступа: [http: www.festu.ru /structure/library/science /article_98.htm](http://www.festu.ru/structure/library/science/article_98.htm)).
4. Сепир Э. Язык. Введение в изучение речи. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. М., 1999. 655 с.
5. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М., 1985. 451 с.
6. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. М., 1990. 247с.
7. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. Київ, 1999. 307 с.